

Vialastämman hyllade Vingåkers store spelman

Den store Vingåkersspelmannen August Widmarks minne hyllades på söndagen av Södermanlands spelmansförbund med en spelmansstämma vid Viala vackra hembygdsgård. Det blev som sig bör mycket musik av Vingåkers störste spelman genom tiderna och spelmansförbundets eldsjäl Gustaf Wetter tecknade även denna gång en levande bild av denne märklige spelman och hans liv. Anledningen till att Widmarksminnet firades är att det i år förlutit 80 år sedan han gick ur tiden.

Spelmansstämman fick en värdig upptakt med den friluftsgudstjänst som hölls vid hembygdsgården. Kontraktsposten Gunnar Vall, talade som alltid inspirerat om musiken, naturen och religion. Hans predikan inramades av musik av spelmännen som först spelade en koral upptecknad av A. P. Andersson och en kyrkmarsch från Mörkö. Som avslutning följde en vallfartssång från Adalsliden.

Till spelmansstämman på midnatten hade 30—40 spelmän samlats och de spelade för en tacksam publik på omkring 200 personer. Spelmansförbundets ordförande och ledare Gustaf Wetter talade både roande och fängslande om de olika låtar som spelas. När t. ex. en av Widmarks valser spelades berättade han om den gång Widmark och dennes morbror Svinstu-Fredrik försökte trolla. De skulle för den saken ha ett ben av en "döing" på Vingåkers kyrkogård och lyckades även med detta. När de skulle lägga tillbaks döingen hade Svinstu-Fredrik glömt den ramsa som skulle sägas och de fick var sin snyting, så att de blev underliga i huvudet efter det tillfället. En av Widmarks polskor kallas för Fermens polska efter en försupen soldat, som ej fick vara med på kalasen, utan fick komma dagen efter. När han då dansade med bruden spelades just denna låt.

Många av Widmarks och andras låtar i Vingåkersbygden har upptecknats av dåvarande folkskolläraren i Berga A. P. Andersson, som upptecknat sammanlagt ett 90-tal låtar.

Yngste spelmannen vid spelmansstämman vid Viala var 14-åriga Lars-Gunnar Lundell från Marmorbyn, som spelade två Vingåkerslåtar tillsammans med själve spelmansförbundets ordförande Gustaf Wetter.

Vingåkersdansen har ej ursprung från orten

Hr Wetter berättade sedan om Vingåkersbygdeas August Widmark i ungefär samma ordalag som för 10 år sedan, då minnestenen över Widmark restes vid Lilla Kulltorp.

Vingåkersdräkten var det som mest uppmärksammades utanför Vingåkers gränser förr och det var detta som gjorde att den komponerade dans, som balettmästare Celinder lanserade på 1850-talet just fick namnet Vingåkersdansen, berättade hr Wetter in ledningsvis. När Uppsalastunderna skulle dansa den valde de den kända Vingåkersdräkten att uppträda i och Ruben Liljefors anmodades att göra en vals till dansen. Det var en låt upptecknad från Skog i Hälsingland, men den påminner om gamla Vingåkersmelodier. Så förhåller det sig med upprinnelsen till Vingåkersdansen, som jämte Oxdansen är de två mest uppskattade folkdanserna i Sverige.

Vingåkers allmoge spelade säckpipa

Det var i slutet av 1600-talet Vingåkersallmogen lärde sig spela fiol. Dessförinnan hade de trakterat nyckelharpa, giga, horn och märkligt nog även säckpipa.

I början och mitten av 1800-talet var det ont om stora spelmän i Södermanland och det är då August Widmark framträder. Hans far var klockare i Östra Vingåker och modern syster till den kände Svinstu-Fredrik. För att bli riktig spelman skulle man tre torsdagsnätter i rad sitta vid forsen vid Morjanå och spela och det gjorde Widmark som pojke. År 1834 flyttade modern med två barn till Munketerpsstugan i Västra Vingåker under protest från roten, som var rädd att få lämna understöd, men den saken ordnades genom att en mjölnare gick i borgen för dem. År

1853 flyttade Widmark till Lilla Kulltorp och den 30/5 1878 avled han endast 54 år gammal.

August Widmark var först jordbrukare och spelman men ägnade sig snart enbart åt musik och åkte omkring i bygderna och lärde folk spela. Vid ett bröllop i Sköldinge framträdde Widmark med inte mindre än 8 elever. De marscher han komponerat har ofta sitt ursprung från militärmusik, polskorna har han gjort själv och valserna "krusade" han ut självsvåldigt. Bland elever han haft märks Kari Erik i Lind, Per Johan i Hissjö, Smens-Axel Eriksson i Stettin, Gustaf Pettersson, Lars Erik Larsson i Pattala och Vingåkersspelman Albert Gustavsson-Vall, vars söner än i dag är spelmän.

Dog med fiolen i hand

Widmark var tystlåten och allvarlig och gick ofta och tittade i marken, men när han fick fatt i fiolen försvann hans tafatthet.

Det kan nämnas att vid byggnad av stambanan 1861—1862 var Widmark med och spelade vid den bal som hölls på Sävstaholms slott. Vid en resa till Norrköping en gång stannade Widmark och en annan Vingåkersbo hos klockarn i Simonstorp. Denne var skicklig spelman och underhöll gästerna. Så fick Widmark låna fiolen och när han spelat utbrast den begejstrade klockarn "Nu tror jag att vi fått fan i stugan."

När Widmark låg på dödsbädden tog han sin kära fiol och spelade en låt för sin son och viskade "Så skall låten tas" och så dog Widmark med fiolen i hand.

Sonen Per August tog faderns notböcker med till Amerika, men genom katrineholmaren K. Alex Carlssons insats har en av notböckerna kommit tillbaka och finns i spelmansförbundets ägo med ett 20—30-tal Widmarkslåtar i original. Idén att resa en minnessten vid Lilla Kulltorp fick också Katrineholms spelanslag just genom Alex Carlsson. Ett ännu bättre minnesmärke får Aug. Widmark genom att hans låtar spelas och så länge sörmländska spelmän finns, kommer detta att göras.

Vingåkers brudmarsch bör spelas på Vingåkersbröllop

Herr Wetter spelade själv på förstämnd fiol "Tyska klockor" av Widmark. Det är förstås gamle Vingåkersspelmanen Axel Westers parodbit, men denne kunde inte vara med och spela denna gång. Spelmansstämman avslutades med Vingåkers brudmarsch

och då anfördes spelmännen av gamle Vingåkersbon Ernfrid Andersson.

Hr Wetter tyckte med rätt att socknarnas brudmarscher skulle spelas vid bröllopen och Vingåkers brudmarsch skäms sannernligen inte för sig, det kunde alla närvarande instämna i. I fortsättningen kanske de traditionella bröllopsmarscherna byts ut i Vingåker och ersätts just med socknens egen brudmarsch.

Under spelmansstämman framträdde hr Wetter tillsammans med stämmans yngste spelman 14-åriga Lars-Gunnar Lundell från Marmorbyn och spelade två vackra Vingåkersmelodier.

Gamle Vingåkersbon Calle P. var närvarande och ombads dra ett par historier på Vingåkersmål och gjorde det med sedvanlig brio. Särskilt historien när "Anna-Stina härma krataterna" väckte stort jubel. Under ledning av hr Olle Westerberg blev det lekar, Nyköpingshus folkdanslag framträdde och så fick allmänheten tråda dansen en stund till musik av spelmännen.

FOLKET

FOLKET Tisdagen den 2 september 1958

40-tal spelmän på Viala-träff hyllade A. Widmarks minne

Söndagens spelmansstämma i Viala i vingåker hade ägnats åt vingåkersspelmanen Rugust Widmarks minne, då det i år är 80 år sedan han gick bort. Ett 40-tal spelmän hade mött upp och en talrik publik hade samlats vid hembygdsgården, där högtidligheten inleddes med en fri-luftsgudstjänst.

Folkskollärare Gustaf Wetter, Katrineholm, berättade om den kände spelmannen, som kallades "Vingåkers Widmark" och lär ha varit den siste som fick den musikaliska undervisningen förmedlad av näcken vid Morjanå. En stor del av hans låtar finns bevarade, bl. a. genom att Widmarks egen notbok återbördats från Amerika och nu finns i Sörmlands spelmansförbunds ägo.

Aug. Widmark har av sina lärjungar beskrivits som en tystlåten och blyg man, men när han fick fiolen under hakan, då levde han upp och tafattheten försvann. Hans musik väckte förundran överallt, och en klockare gjorde sin hustru uppmärksam på att "vi har fått själva f—n i stugan", då han hörde Widmark spela. Endast 54 år gammal dog spelmannen med fiolen i hand.

Vid förmiddagens högmässa predikade f. kontraktsprosten Gunnar Vall, Katrineholm, och han talade om religionen i musiken och naturen. Hans tal omramades med musik av spelmännen, som spelade kyrkmarsch och koraler.

Stämman senare på dagen präglades helt av minneshögtiden och spelmännen exekverade en rad låtar av Widmark jämte en del kända melodier från bygden.

Före folkskollärare Wetters anförande om spelmannen föredrog "Calle P" några historier på känt manér. Vingåkers brudmarsch

utgjorde ett klingande slutackord på spelmansstämman, och sedan vidtog lekar för de yngsta och kulturell dans.